

Derde bijeenkomst Alliantie Netwerk Erfgoed Wageningen (i.o.)

Donderdag 12 december 2019, 20.00 uur, Schip van Blaauw

Aanwezig:

Chris van Zon (Platform Stadsgracht), **Bert van Dorsten** (Comité Herstel Wallenpad), **René Siemens** (Wageningen Monumentaal), **Leon Verdonschot** (Rondleidingen Wageningen/'t Gilde), **Hans Dijkstra** (Schip van Blaauw), **Wim de Vos** (Cultuur in Wageningen), **Frits Huijbers** (HV Oud Wageningen), **Peter van Kooten** (Wageningse Berg), **Rienk Kuiper** (Platform Stadsgracht), **Roel During** (WUR), **Leo van den Berg** (Wageningen Monumentaal/Stadsgracht), **Tom de Bont** (Heerenstraat Theater), **Robert Frijlink** (SOW), **Wiebe de Vries** (Hotel de Wereld), **Eric van Dorland** (Archeologische Werkgroep OW), **Jola Gerritsen** (Comité Open Monumentendag), **Belinda Bonting** (gemeente Wageningen), **Eric Blok** (SB4); **Laura Kaper** (D66), **Jelle de Gruyter** (Nationaal Erfgoed Hotel De Wereld/Schip van Blaauw), **Arjaan Pellis** (WUR), **Wim Haver** (GroenLinks) en **Dré van Marrewijk**.

Afmeldingen ontvangen van **Arnold Braaksma** (Comité Herstel Wallenpad), **Hans Brons** (Mooi Wageningen), **Kees van Loon** (Museum De Casteelse Poort), **Rudy de Jager** (4en5mei Comité), **Anton Nigten** (De Korenschoof), **Kees Stap** (Stad Wageningen) en **Bart van Aller** (Wageningen Monumentaal).

1. Opening en terugblik

Laura Kaper heet alle aanwezigen welkom en meldt zeven afmeldingen te hebben ontvangen. Velen zijn enthousiast over het initiatief en willen betrokken blijven. Zij neemt het programma voor de avond door. Ze herinnert aan het bijzonder geslaagde inspiratiebezoek aan Den Bosch dat de gemeente en Bart van Aller hebben georganiseerd. Naar aanleiding daarvan wordt een motie in de gemeenteraad voorbereid om Wageningen te laten aansluiten bij het EFFORTS-netwerk van vestingsteden, forten en verdedigingslijnes.

2. Concept-samenwerkingsovereenkomst

Tijdens de vorige bijeenkomst, op 19 september, is in verschillende deelsessies stilgestaan bij de volgende vragen: wat de meerwaarde van samenwerken kan zijn, welke accenten er bij die samenwerking gelegd moeten worden, welke knelpunten er worden gesignaleerd en op welke manier aandacht voor het erfgoed kan bijdragen kan het promoten van Wageningen. Hiervan is uitvoerig verslag gedaan. De resultaten leken sterk eensluidend. Op basis van de uitkomsten van deze besprekingen hebben de initiatiefnemers nu een concept van een samenwerkingsovereenkomst opgesteld, dat voorligt ter bespreking. De intentie is om bij voldoende steun de overeenkomst tijdens de volgende bijeenkomst te ondertekenen.

Door de voorzitter van de Historische Vereniging Oud-Wageningen (HVOW), Frits Huijbers, zijn enkele kanttekeningen en bedenkingen op schrift gesteld en deze zijn voorafgaand aan de bijeenkomst aan alle betrokkenen toegestuurd. Frits licht zijn reactie toe. HVOW zal zijn autonomie niet afstaan. Derhalve kan de Alliantie niet namens HVOW spreken. HVOW kan wel per geval samenwerken en maakt dan steeds opnieuw afspraken. Hoe de samenwerking in het concept is opgeschreven gaat hem te ver. In een eerdere versie daarvan, die minder vergaand is en zich beperkt tot een zestal punten van samenwerking (hierna het PARELS-document genoemd) herkent hij zich beter. Van dat stuk kan hij zich voorstellen dat het bestuur van HVOW dat wel wil onderschrijven.

Wim de Vos herkent zich in de opmerkingen en stelt dat de onderlinge uitwisseling het belangrijkste is. Peter van Kooten vindt dat de stap naar samenwerking wel gezet moet

worden, met een positieve houding. Jelle de Gruyter wijst erop dat nergens in de samenwerkingsovereenkomst staat dat de Alliantie “namens” andere organisaties spreekt. Dat is nadrukkelijk niet de bedoeling. Als een issue van een van de erfgoedorganisaties wordt besproken, dan is die organisatie daar altijd zelf bij. Hij is het met Wim de Vos eens dat uitwisselen, verbinden, faciliteren en verspreiden kernbegrippen zijn. Daarom staat in het stuk dat de Alliantie niet boven, maar tussen de partijen wil staan. Ieder blijft zijn eigen belang behartigen. Om die reden is het begrip convenant hier vervangen door samenwerkingsovereenkomst.

Naast opmerkingen of een vertegenwoordiging van de organisaties namens alle organisaties kan spreken, zijn er ook signalen die de voordelen van samenwerking benadrukken. Roel During vindt het van belang om het Wageningse erfgoed tot leven te brengen voor de grote diversiteit aan studenten en bezoekers in Wageningen. Maar ook bij bijvoorbeeld projectaanvragen kan samenwerken in een brede Alliantie met groot draagvlak voordelig zijn. Frits Huijbers wijst op de lijst van te ondernemen activiteiten in de overeenkomst en merkt daarover op dat het net lijkt of de erfgoedorganisaties hun werk niet goed doen. Daarop antwoordt Laura dat het eerder het tegendeel is: er zijn zoveel positieve initiatieven, dat samen optrekken en gecoördineerde communicatie wenselijk is. Ook voor de gemeente. Tom de Bont vraagt de tekst vooral naar de geest te beoordelen, niet naar de letter. Bert van Dorsten stelt dat het Wallenpadcomité moeilijk een voet aan de grond krijgt in het overleg met de gemeente en dat zij steun van anderen in de vorm van kennis en ervaring daarbij goed kunnen gebruiken. Ook Leon Verdonschot ziet voordelen in samenspraak en samen optrekken. Eric Blok heeft jarenlang in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit gezeten. Daar heeft hij de erfgoedorganisaties nooit gezien. Als de Alliantie daar een rol zou kunnen gaan spelen, dan zou dat het erfgoed zeker ten goede kunnen komen, omdat daar de beleidskaders worden gesteld.

Verschillende mensen (o.a. Jola Gerritsen en Eric Blok) stellen ook vragen bij de (organisatie)vorm van de Alliantie. Laura stelt eerst het principe van samenwerken centraal. Dré van Marrewijk zegt dat over de organisatie al wel is nagedacht, maar dat dat niet nu al geregeld hoeft te worden. Dat kunnen de samenwerkende partijen op een later moment nog besluiten. Op dit moment is de bereidheid om te verbinden van belang. Rienk Kuiper had gehoopt dat we samen concrete afspraken zouden gaan maken wat we gaan doen, in plaats van bakkeleien.

Toch vinden verschillende aanwezigen de tekst van de samenwerkingsovereenkomst onnodig zwaar. En ook het woord Alliantie lijkt verder te gaan dan velen willen. Het gaat om de intentie om samen te werken; kunnen we daar niet mee beginnen? Laura: laten we er naar streven om dát uit te spreken en dat te vieren. Om daarna pas een volgende stap te zetten.

Wim Haver herinnert eraan dat zowel Laura als hij niet met een mandaat vanuit hun partij aan dit initiatief zijn begonnen, maar omdat beiden vinden dat we samen moeten opkomen voor een mooi, aantrekkelijk Wageningen. Dat is hun drijfveer, en dat zou de drijfveer van de Alliantie moeten zijn. Daarom verbinden, bundelen, zodat het ergens toe leidt. Zo kan ook het onderling vertrouwen groeien. Dan volgt later wel de vorm waarin.

Jelle de Gruyter benoemt de eerder door velen genoemde klacht dat er bij de gemeente nooit geld is voor erfgoed. Als alle organisaties dat samen zeggen, tegen college én tegen de raad, als ze gezamenlijk druk uitoefenen, dan maakt dat meer indruk dan als ieder voor zich opkomt. En als je ze op de kansen, de voordelen van het erfgoed wijst kan je zaken bereiken. Roel During noemt het voorbeeld van “Veluwe-op-1”. Dat is een *coalition of the willing*. Die aanpak zou je hier ook kunnen volgen: wie mee wil doen sluit zich aan. Robert Frijlink bepleit desondanks een lichtere vorm, een lichtere toon.

Daarop stelt Laura de vraag wie van de aanwezigen de lichtere variant, het PARELS-document, maar dan onder de naam Netwerk Erfgoed Wageningen, zou willen ondertekenen? Een overgrote meerderheid geeft te kennen onder die condities in 2020 de ‘overeenkomst’ te willen onderschrijven. Aldus wordt besloten. Wel wordt eenieder die nog opmerkingen bij die tekst heeft gevraagd die door te geven, opdat kleine aanpassingen nog kunnen worden doorgevoerd.

3. Presentatie website Alliantie

Vervolgens presenteert Laura de eerste, nog niet openbare versie van een gezamenlijke website. Daarop staat al enige informatie, zoals een korte geschiedenis van Wageningen, een categorie Parels, de 'Leden' (=aangesloten organisaties), de tekst van de overeenkomst, de agenda en links naar andere interessante informatie. In ieder geval zal nog een link naar de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van Wageningen worden opgenomen.

Bij de eerstvolgende verbeteringsslag willen we de informatie over alle aangesloten organisaties aanpassen. Iedereen zal hiertoe een verzoek krijgen een korte tekst in te dienen. Ook krijgt iedereen de gelegenheid de tekst van de parels verder aan te scherpen. Langzamerhand moet de website dan groeien. De eerste reacties op de site zijn bijzonder positief.

4. Omgevingsvisie - Belinda Bonting (Gemeente Wageningen)

Belinda Bonting is projectleider Omgevingswet binnen de gemeente. Zij moet de overgang – formeel ingaand in 2021 – van bestemmingsplannen en vele andere ruimtelijke en omgevingswetten en -regelingen naar één overkoepelende en integrale Omgevingswet vormgeven. Dit traject loopt door tot omstreeks 2025. Misschien wel de grootste opgave daarbij is om van sectoraal denken en sectorale verantwoordelijkheid naar integraal denken en integrale verantwoordelijkheid te gaan. Daarnaast vereist de inwerkingtreding van de Omgevingswet ook een andere dienstverlening door de overheid en de invoering van het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Dat vereist nog een forse inspanning. Ondanks discussie over de datum van inwerkingtreding verwacht Belinda niet dat het tot uitstel zal komen en werkt Wageningen in ieder geval gewoon door.

De nieuwe Omgevingswet stelt de ruimte niet als focus van het beleid, maar als locus. Maatschappelijke opgaven staan centraal, die moeten ruimtelijk opgelost worden. Derhalve komt nu ook gezondheid en welbevinden binnen het bereik van de Omgevingswet. En dat past Belinda, want zij heeft van oorsprong een sociale achtergrond.

Die andere insteek kan ook voor het erfgoed positief uitpakken, omdat het beleven van erfgoed en een aantrekkelijke historische omgeving kan bijdragen aan het welbevinden van mensen. Tijdens het inspiratiebezoek aan Den Bosch hebben we ook gezien hoe oud en nieuw verbonden kunnen worden; hoe instandhouding van erfgoed en het oplossen van hedendaagse vraagstukken hand in hand kunnen gaan. Erfgoed is dan ook niet 'terug naar vroeger', zoals Belinda bekend eerder te hebben gedacht, maar een waarde van nu en de toekomst. Op die manier is het erfgoed ook van belang voor de nog te ontwikkelen gemeentebrede Omgevingsvisie.

De Omgevingsvisie moet verwoorden waar we in Wageningen voor staan en voor gaan; het biedt het afwegingskader voor ruimtelijke beslissingen. Na vaststelling kan het tussentijds zo nodig worden bijgesteld. De Omgevingsvisie wordt samen met de bewoners gemaakt, in twee trajecten: een visie op het buitengebied en een op de bebouwde kom. De raad heeft een startnotitie vastgesteld voor het buitengebied en daarover hebben verschillende consultaties en een gebiedsconferentie plaatsgehad. Nu volgt nog internetconsultatie (vanaf 20 december), daarna in februari nog een bijeenkomst over een conceptversie en dan als het goed is voor de zomer de vaststelling door de gemeenteraad. Alle informatie over dit proces staat op toekomstwageningen.nl, waar je je ook kunt aanmelden voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven.

Het traject voor de visie bebouwde kom gaat in 2020 van start en wordt nu voorbereid. Beide visies samen vormen straks samen de Omgevingsvisie. Daarnaast, vanaf 2021, moeten de bestemmingsplannen en overige regels, verordeningen en stukken uit de APV worden omgezet in een Omgevingsplan, dat uiteraard in lijn moet zijn met de Omgevingsvisie. Die visie vormt het kader voor eventuele nieuwe regels, maar bestaande regels en procedures blijven van kracht, totdat het nieuwe Omgevingsplan is vastgesteld. Daarom is het van groot

belang dat de Alliantie het Netwerk zijn rol pakt bij het opstellen van de Omgevingsvisie. Sommigen hebben dat al gedaan bij de visie buitengebied, maar straks bij de visie bebouwde kom is dat zeker ook van belang. Laat de aanpak van Den Bosch tot inspiratie dienen, want daar werd een 'visie met ballen' opgesteld: een toekomstgericht plan dat oud met nieuw verbond en ook breed keek naar financieringsmogelijkheden.

Voordat het traject voor de opstelling van de visie bebouwde kom van start gaat, is er in januari nog een bespreking met een vertegenwoordiging van de raad (de Procesgroep Omgevingsvisie) hoe dit te organiseren. Belinda gaat de procesgroep voorstellen om eerst drie wintercolleges te houden over belangrijke, inspirerende thema's. Daar wil men ook cultuurhistorie een plek geven. Maar bijvoorbeeld ook interessante ideeën over positieve gezondheid en de ruimtelijke consequenties daarvan. Belinda verwijst hiervoor naar de ruimtelijke vertaling van het concept van positieve gezondheid door Thomas Steensma. Andere suggesties voor inspirerende sprekers zijn welkom. Het idee is om aan het einde van elke wintercollege ruimte te geven voor reflectie door een vertegenwoordiging uit de samenleving. Bij het wintercollege waarin cultuurhistorie een plek krijgt, zou die reflectie wellicht door het Netwerk kunnen worden gedaan. Als de procesgroep met het plan akkoord gaat, volgt hierover nog afstemming. Na de wintercolleges wordt een politiek debat georganiseerd voor de gemeenteraad over de uitgangspunten voor een startnotitie voor de visie bebouwde kom. Als de raad de startnotitie heeft vastgesteld, start in het najaar van 2020 de feitelijke ontwikkeling van de visie, samen met de Wageningse samenleving.

Op de vraag van René Siemens wat er met de Monumentenlijst en -verordening gebeurt antwoordt Belinda dat huidige beleidsregels en verordeningen bij het Omgevingsplan 'van rechtswege' (per 1 januari 2021) worden gevoegd en van kracht blijven zolang het nieuwe, lokale Omgevingsplan niet is vastgesteld. Pas bij vaststelling van het Omgevingsplan kunnen er veranderingen worden doorgevoerd die in lijn zijn met de visie.

Jelle de Gruyter vraagt naar relatie tussen de Omgevingsvisie en de Omgevingsdienst, die volgens velen wel erg op afstand staat. Belinda antwoordt dat daar uiteraard aandacht aan wordt geschonken en nauw in wordt samengewerkt met de Omgevingsdienst, maar dat dat ook voor de huidige uitvoering al een punt van aandacht is.

Rienk Kuiper vraagt of bij de beantwoording van de vraag welk Wageningen wij in 2040 willen ook met scenario's wordt gewerkt? Dan valt er immers wat te kiezen. Belinda antwoordt dat er in de eerste fase van het proces niet met scenario's wordt gewerkt, maar wel met uitgangspunten (in de startnotitie). Vervolgens wordt de samenleving intensief betrokken bij het samen ontwikkelen van de visie. Of dat door middel van scenario's gebeurt is nu nog niet duidelijk, dat moet blijken uit de startnotitie, want daarin wordt door de gemeenteraad ook het proces voor ontwikkeling van de visie bepaald.

Op de vraag van Roel During naar het afwegingskader wijst Belinda erop dat de visie straks is bedoeld als afwegingskader. Zodat bij nieuwe initiatieven kan worden beoordeeld in hoeverre daarmee een bijdrage wordt geleverd aan het realiseren van de visie. Zo worden voor alle deelgebieden van het buitengebied kernkwaliteiten opgesteld. Die zijn in de gebiedsconferentie besproken en komen terug in de Internetconsultatie.

Op de vraag van Dré van Marrewijk of een Vestingvisie zoals die destijds in Den Bosch is opgesteld ook voor Wageningen opportuun zou kunnen zijn antwoordt Belinda dat iedere input ingebracht kan worden. Naar mate een plan problemen oplost, is de kans dat er gebruik van wordt gemaakt groter.

Meer informatie over het hele traject en de te volgen procedures vindt u op www.toekomstwageningen.nl.

5. Sociaal-economische waardering van erfgoed - Arjaan Pellis (WUR)

Arjaan Pellis presenteert het studentenonderzoek naar sociaal-economische waardering van erfgoed in Wageningen. Dit studentenonderzoek vindt in januari plaats gedurende vier weken, en zal door ca. 80 studenten worden uitgevoerd. Het onderzoek is een vervolg op een onderzoek in januari 2019, dat toen slechts één week duurde en waarin de toekomst van Wageningen centraal stond. Doel is nu om niet alleen de economische (vastgoed)waarde van erfgoed te bepalen, maar ook de niet-economische waarde in beeld te brengen. Daartoe worden middels circa 50 interviews per erfgoed vragen gesteld over de bekendheid met het geselecteerde erfgoed, de persoonlijke of maatschappelijke waarde, de bereidheid tot behoud en de verhouding tot geplande verandering(-en). Er zijn 8 erfgoederen geselecteerd, van gebouwen (Aula, het Venster, stadion, theekoepeltje) tot landschappen (de Eng). Het is de bedoeling dit onderzoek jaarlijks te herhalen, zodat trends zichtbaar kunnen worden. De resultaten worden 27 januari door de studenten gepresenteerd.

Op de vraag van Bert van Dorsten wat er met de resultaten gebeurt antwoordt Arjaan dat dit ervan afhangt hoe bijzonder en veelzeggend de uitkomsten zijn. Voor hem en zijn collega's is dit integrale onderzoek ook een experiment en is het afwachten wat het oplevert. Maar bij een positieve uitkomst kunnen de resultaten op de website worden geplaatst en kan een artikel worden overwogen.

Op een oproep van Wim Haver of je als deskundige aan te melden reageert Arjaan dat zeker personen en instanties die betrokkenheid hebben bij een van de geselecteerde erfgoederen zich kunnen melden. Dat geeft de studenten meer context. Naar aanleiding van een opmerking van Roel During over de selectie van 8 erfgoederen merkt Arjaan op dat die selectie, met ook de Eng en het stadion, tot discussie uitnodigt over de vraag "Wat is erfgoed?".

Bij de eindpresentatie is iedereen welkom. Er wordt nog gezocht naar een geschikte locatie.

Let op: in de gepresenteerde versie van de PowerPoint stond abusievelijk dat de eindpresentatie van de studenten op 27 februari is. **Dit moet zijn 27 januari 2020!** Wilt u daarbij aanwezig zijn, neem dan contact op met Arjaan (arjaan.pellis@wur.nl).

6. Hoe verder?

Eerstvolgende bijeenkomst zal op 6 februari plaatsvinden. Locatie en programma worden nog bekend gemaakt. In elk geval hopen we dan de samenwerking in het nieuwe Netwerk te bekrachtigen.

Bijlage: PowerPoint-presentatie Arjaan Pellis.